

Barne- og likestillingsdepartementet
Postboks 8036 Dep
0030 Oslo

Deres ref

Vår ref

Dato

2016/11886-IDS

23.01.2017

Høring NOU 2016:16 - Ny barnevernslov

Universitetet i Bergen ved Det psykologiske fakultet har følgende høringssvar til ny barnevernslov. Høringsuttalelsen er utarbeidet av fagpersonene Ragnhild Hollekim og Marte Knag Fylkesnes ved HEMIL-senteret og følger kapittelinnstillingen i utredningen, slik lovutvalget ber om.

Kap. 3: Tilpasning av loven til samfunns- og kunnskapsutviklingen – tidsriktighet

Forslag til ny barnevernslov har mange elementer ved seg som er bedre tilpasset det norske samfunnet slik det i dag ser ut. Overordnet mener vi derfor at lovforslaget er et egnet instrument til å regulere barnevernets arbeid i årene fremover. Det nye lovforslaget reflekterer på flere områder prinsipper for godt sosialfaglig arbeid, praksiser som allerede er gjeldende i mange barneverntjenester rundt om i landet. Lovutvalget har også tatt en rekke grep som vi mener vil øke kvaliteten på tjenestene til barn og familier.

I forslag til ny barnevernslov, har utvalget for eksempel tatt konsekvensen av at «det flerkulturelle Norge» har implikasjoner for barnevernets praksis. Det nedfelles krav om at barnevernet i sitt arbeid skal være kultursensitivt. Hva som ligger i dette begrepet, eller hva det skal bety, tar imidlertid utvalget ikke stilling til (se kommentarer til kap. 5 knyttet til kompetansekrav i barnevernet).

Det er videre positivt at nytt lovforslag har sett nærmere på begrepet «barnets beste» og inkludert en utvidet eksemplifisering av hva en i dag tenker må inngå i en slik vurdering. I denne eksemplifiseringen anerkjennes på en mer tydelig måte det kontekstuelle i en barnets beste vurdering (barnets egen identitet, etnisk, religiøs, kulturell og språklig bakgrunn etc.) og viktigheten av barnets egne synspunkter i denne vurderingen. På lista over eksempler på hva som må vurderes når «barnets beste» skal tas stilling til, savner vi barns levekår. Det er god forskningsmessig dekning for å si at barn i kontakt med barnevernet, og i enda større grad barn fra minoritetsfamilier, er utsatt for ekskluderingsmekanismer knyttet til fattigdom (se f. eks. Staer og Bjørknes, 2015; Kojan og Fauske, 2011). For å forstå hva som er barnets beste, barns behov i ulike kontekster og hvordan barn best kan hjelpes, må en vurdering av barns levekår spesifikt inngå. Dette må gjøres tydelig i lovteksten. En slik tydeliggjøring vil

også legge føringer for tett og forpliktende samarbeid med for eksempel NAV i mange barnevernssaker.

I likhet med at lovforslaget har bestemmelser som skal sikre et mer forpliktende samarbeid mellom barnevernet og psykisk helsevern (se kommentarer til kap. 8), foreslår vi at lignende forslag blir innarbeidet når det gjelder samarbeid barnevern – NAV. Dette er viktig både for å sikre en helhetlig forståelse av utsatte barns behov, samt koordinerte, formålstjenlige og bærekraftige løsninger.

Kapittel 4: Lovstruktur, språklig og teknisk forenkling

Når det gjelder lovens formål, er «nødvendig hjelp og omsorg» erstattet med «nødvendig omsorg og beskyttelse» i nytt lovforslag. Det er positivt at barnets rett til beskyttelse tydeliggjøres. Vi er likevel usikre på hva det kan bety at ordet «hjelp» er tatt ut her? Det er mulig at «rett til hjelpetiltak» fungerer som en erstatning eller «veier opp» for dette. Vi er på den ene siden enig i at barnevernets mandat ikke kan favne for bredt i befolkningen. På en annen side, dersom ordvalget representerer en dreining i fokus bort ifra tidlig intervensjon for utsatte barn, og mot et barnevern som engasjerer seg først når problemene er blitt omfattende, er dette ikke en ønsket utvikling.

Vi foreslår derfor følgende formulering: «nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse».

Kap. 5: Regulering av grunnleggende rettigheter og prinsipper

Det er bra at det normative grunnlaget for loven (grunnleggende verdier og rettigheter) gjøres en god del mer eksplisitt i ny lov (for eksempel et skånsomhetskrav, en plikt for barneverntjenesten til å samarbeide med barn og foreldre og en lovfesting av prinsippet om minste inngrep). At det er vanskelig å nedfelle «bestandige» faglige prinsipper for barnevernets arbeid i selve loven har vi og forståelse for. Kunnskap endres på bakgrunn av ny forskning og nye praksiserfaringer, derfor vil god praksis være en bevegelig størrelse. Faglige prinsipper og føringer for ulike deler av barnevernets arbeid bør derfor ivaretas i forskrifter.

Utvalget velger ikke å foreslå krav til kompetanse og bemanning i nytt lovforslag. Det foreslås heller ikke at dette må ivaretas i forskrift. Spørsmål knyttet til manglende kompetanse i barnevernet og hvilket kompetansebehov barnevernet har, omfang og type, har vært problematisert og utredet i flere tiår (se f. eks. NOU 2000:12, Barnevernet i Norge, NOU 2009: 8, Kompetanseutvikling i barnevernet og Barnevernpanelet, 2011).

Vi mener at ny barneverntjenestelov på en svært tydelig måte øker kravet til kompetanse og ressurser i barnevernet. Vi vil nevne eksempler som at barn får rett til hjelp og skal inkluderes på en mye mer omfattende måte en før, det gis anledning til å intervenere i familier med hjelpetiltak mot foreldres vilje, det stilles større krav til samarbeid og dialog, foreldre skal følges tettere opp, det innføres et «skånsomhetsprinsipp» samt at «forsvarlighetskravet» videreføres. I tillegg blir det nedfelt krav om at barnevernsarbeidere skal opptre på en «kultursensitiv» måte og det stilles gjennomgående høyere krav til dokumentasjon i alle faser av barnevernets arbeid.

Lovutkastet, slik vi ser det, legger både opp til en styrking av barnets status som individuelt rettssubjekt og det biologiske prinsipp (med et tydeligere fokus på foreldres egne rettigheter). I barnets beste vurderingen skal det i tillegg tas et tydelig hensyn kontekstuelle og kulturelle faktorer. Mens alt dette er etterstrebellesverdige verdier, betyr de hver for seg og sammen et økt krav til oppdatert kunnskap og kompetanse, inkl. økt vekt på personlig egnethet, etiske ferdigheter, bruk av skjønn og refleksiv praksis. Å oppfylle disse kravene på en god måte vil og være mer tid- og ressurskrevende.

Slik vi vurderer det, er det svært viktig at lovteksten eksplisitt påpeker departementets ansvar for å legge føringer på dette området. Det må tas inn i selve lovteksten en bestemmelse om at departementet skal utarbeide forskrifter om kompetansekrav i barnevernet (eller til utvalgte deler av virksomheten). I barnevernets førstelinjetjeneste bør det stilles krav om mastergrad.

Kap. 6: Barnevernsloven som rettighetslov for barn

Vi støtter overordnet en endring fra plikttilnærming (gjeldende barneverntjenestelov) til nåværende forslag om en rettighetstilnærming når det gjelder beskyttelse av barn.

Når det gjelder barns rett til hjelpetiltak, er vi enig i at når nødvendige vilkår ellers er oppfylt, kreves det en skjønnsmessig vurdering av hva som anses nødvendig å gjøre og hvordan dette kan gjøres på en best mulig måte for barn og foreldre.

Kap. 7: Ansvar for trygt oppvekstmiljø, omsorg og beskyttelse

Vi ser et behov for å tydeliggjøre barnevernets ansvarsområde og støtter utvalgets forslag om at barneverntjenesten ikke skal være forpliktet til å delta aktivt i mer generelt forebyggende arbeid.

På en annen side mener vi det er viktig at barneverntjenesten, med sin særegne kunnskap om problemskapende forhold for barn og familier mer generelt i et lokalsamfunn, må være en av flere premissleverandører og bidra inn med denne kunnskapen i kommunens planarbeid.

Vi støtter og behovet for bestemmelser som sikrer et mer forpliktende samarbeid i kommunene rundt barn som trenger tjenester fra flere instanser.

Det er viktig at en med en slik innskrenkning/tydeliggjøring av barnevernets mandat, de mer utsatte barna, ikke reduserer fokus på og muligheten for tidlig hjelp i de samme familiene (se kommentar under kap. 4).

Kap. 8: Særlig om samarbeid mellom barnevern og psykisk helsevern

Her savner vi en tydeliggjøring av ansvar for tidlig samordnet innsats mellom barnevernet og psykisk helsevern når det gjelder utsatte barn og unge som sliter med lettere psykiske vansker (tidlig fase). Det ser for oss ut til at lovutvalget i hovedsak her fokuserer på en bedre samordning av tilbudet rundt barn og unge som alt er plassert utenfor hjemmet.

Behovet for forpliktende samarbeid og samordnet innsats i dette nedslagsfeltet er godt dokumentert. Vi er usikre på om ytterligere en ny utredning, en «barnevernhelsereform» som

lovutvalget foreslår, vil bringe med seg mer eller viktig ny kunnskap mht hva problemene består i og ikke minst, hvordan dette kan løses. Vi tror det må til lovendringer i alle lovene som regulerer disse tjenestene for barn.

Vi vil tilføye at mens samarbeid mellom barnevernet og psykisk helsevern er svært viktig, må dette ikke overskygge, eller nedtone behovet for forpliktende samarbeid med andre viktige instanser for barn. I verste fall vil mye fokus her kunne «innsnevre» hvordan vi forstår barns problemer og den situasjonen barn befinner seg i, og hva som må inngå av tiltak i gode løsninger (se kommentar under kap. 3).

Kap. 11: Hastevedtak

Lovutvalget foreslår at påtalemyndigheten skal fratas den muligheten de har hatt til å fatte hastevedtak (akuttplassering av barn).

Vi er enig i at hastevedtak er særlig inngripende. Og det må være ett mål at dette bare skjer når det absolutt er påkrevet. Det krever god faglig kompetanse, og denne kompetansen fins først og fremst i barneverntjenesten, Mange kommuner har og etter hvert ordninger for kontakt med barneverntjenesten på døgnbasis.

Hvorvidt det tjener barn at politiet helt skal fratas denne muligheten (som vi går utifra bare er i bruk unntaksvis), er vi usikre på. Dette særlig men hensyn til den begrensede ressursituasjonen i landets mange kommuner.

Kap. 12 og 13: Kontakt og samvær, og oppfølging av barn og foreldre etter tiltak

Vi støtter utvalgets forslag om at barn, i tillegg til foreldre, skal ha rett til samvær med søsken/annen nær familie og en plikt for barneverntjenesten å legge til rette for dette.

Vi støtter og lovutvalgets forslag om tydeliggjøring av barnevernets oppfølgingsansvar (hva det skal innebære) etter at tiltak er iverksatt - både i forhold til barnet og barnets familie. Et eksempel her er ordningen med støtteperson for foreldre etter omsorgsovertakelse.

Kap. 15: Partsrettigheter og ordninger som sikrer barns prosessuelle rettigheter

Overordnet er vi positive til en styrking av barns rettsstilling i barnevernssaker.

Lovutvalget foreslår at barn gis rett til å opptre som part fra fylte 12 år og vi er overordnet enige i lovutvalgets begrunnelse for å lande på dette forslaget. For en del barn, og i mange saker, kan dette bidra til bedre omsorgs- og beskyttelsesvilkår. Det er imidlertid også grunn til å tro at dette kan bli utfordrende. For at partsrettigheter fra 12 år skal fungere etter intensjonen, dvs. som et gode og ikke en belastning for barn, må det sikres at barn får god og tilpasset informasjon samt hjelp til forberedelse, godt lederskap i fylkesnemnder og rettsinstanser og et fungerende system for hjelp/ivaretagelse av barn og familier i etterkant.

Vi støtter og ny bestemmelse i barnevernloven om at det skal være mulig å nekte dokumentinnsyn, hvis dette anses til skade for barnet eller andre.

Det er rett, slik lovutvalget påpeker, at barn i barnevernet i dag har mange forskjellige personer/hjelpere de må forholde seg til. Vi mener likevel det er behov for mer kunnskap i.f.h.t om en trygghetsperson på en god måte kan erstatte alle dagens ordninger (som tillitsperson, tilsynsfører og talsperson). Vi mener at en ordning med trygghetsperson bør prøves ut i noen utvalgte kommuner og evalueres før dette innføres som en ordning i alle saker.

Kap. 16: Økt rettsikkerhet ved saksbehandlingen i fylkesnemnda

Vi støtter barns rett til å uttale seg direkte for fylkesnemnda. Ordningen med talsperson kan ofte fungere bra. Men det er også en fare for at et slikt mellomledd gjør barnet mindre synlig, med den følge at deres stemme også får mindre vekt. Det er og svært positivt at det i ny lov vil bli stilt krav til at barnets mening og vurderinger som er gjort knyttet til barnets beste mye tydeligere skal fremgå i fylkesnemndas vedtak.

Oppsummering av våre viktigste innspill til lovteksten:

- Barnevernets ansvar for å gi hjelp til utsatte barn må videreføres. Vi foreslår derfor følgende formulering: «nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse». §1.
- «Barns levekår» må listes opp som et eksplisitt hensyn i barnets beste vurderinger. § 2
- Departementet må gjennom lovteksten eksplisitt forpliktes til å utarbeide forskrifter om kompetansekrav i barnevernet (eller til utvalgte deler av virksomheten). I barnevernets førstelinjetjeneste bør det stilles krav om mastergrad.
- Trygghetsperson som tiltak må prøves ut før det nedfelles i lov.

Referanser:

Kojan B. H. & Fauske H. (2011) Et klasseperspektiv på barnevernets familier. *Tidsskrift for velferdsforskning* 2.

Staer T. & Bjørknes R. (2015) Ethnic disproportionality in the child welfare system: A Norwegian national

cohort study. *Children and Youth Services Review* 56: 26-32.

Statistisk sentralbyrå (2016) Barnefamilienes inntekter, formue og gjeld 2004-2014. Oslo -

Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå. <http://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/attachment/261718?ts=153d178a4d0>

Vennlig hilsen

Ragna Valen
fakultetsdirektør

Ida Lundberg Samuelsen
rådgiver